

Framtidens kollektivtrafik - Konsten att göra mer för mindre

Kollektivtrafiken skapar nytta för både privatpersoner och samhället i stort, och bidrar med bemötandet av en rad samhällsmål relaterade till miljö, transportsäkerhet och tillgängliga transportlösningar. För att tillåta fortsatt utveckling av en konkurrenskraftig kollektivtrafik i Sverige, kartläggs och analyseras trender, utmaningar och utvecklingsmöjligheter.

Kollektivtrafiken utmanas av bland annat åtstramade offentliga budgetar och svårigheter att erbjuda tillgänglig kollektivtrafik för alla. Bland annat innebär ett bättre kundunderlag i städer att turtätheten och infrastrukturen kan förbättras, vilket inte på samma sätt kan göras i glesbygd då det inte stöts av samma biljettintäkter, utan kräver mer offentliga bidrag. Dessutom delar kollektivtrafiken budget med sjukvården, vilket är en utmaning i sig då sjukvård ibland behöver prioriteras, och vilken dessutom kan göra större anspråk på budgeten i framtiden i takt med att befolkningen åldras.

21 experter inom kollektivtrafiken har fått uttrycka vad de upplever är utmaningar och utvecklingsmöjligheter för kollektivtrafikens framväxt och ofta landar de i samma slutsatser. Detta har kristalliserat fram tre utmaningar och fyra utvecklingsmöjligheter.

En central utmaning är att den offentliga finansieringen är begränsad och spås bli allt mer begränsad, vilket även påverkar kollektivtrafikens konkurrenskraft. Inte många spår ökade offentliga medel till kollektivtrafiken. För att bemöta utmaningen, bör branschen istället satsa på teknisk utveckling för att bli mer kostnadseffektiv, samt utforska möjligheter för att införa dynamisk prissättning efter bland annat tid på dygnet och geografiskt område. Teknisk utveckling kan specifikt bedrivas med applikationer som Mobility-as-a-Service, självkörande fordon, och AI. Detta kan effektivisera rutter, fordon slipper ha förare och underhållen optimeras. Dessutom

bedöms den tekniska utvecklingen kunna erbjuda en typ av kollektivtrafik för tillgänglig transport på glesbygden. Detta kan åstadkommas med anropsstyrd, självkörande och elektrifierad trafik.

En utvecklingsmöjlighet som kan stärka kollektivtrafikens konkurrenskraft på ett resurseffektivt sätt är åtgärder som sänker bilens attraktivitet genom exempelvis ökad trängselskatt och mindre attraktiva parkeringsmöjligheter. På samma sätt kan också kollektivtrafiken främjas, exempelvis genom strategisk placering av parkeringar i närheten av stora stråk där kollektivtrafik går.

Grundläggande för att kunna genomföra några förändringar är att kollektivtrafikens organisation tillåter detta. Mängden aktörer och komplexiteten i relationen mellan dem skapar ytterligare två utmaningar utöver finansieringen: långsamma infrastrukturprocesser och oflexibla upphandlingsprocesser. Långsamma infrastrukturprocesser beskrivs bäst av exemplet västkustbanan, där det spås ta ca 45 år från beslut om dubbelspår till dess färdigställande. Oflexibla upphandlingar innebär att upphandlingarna inte alltid är flexibla nog att tillåta olika lösningar på ett transportproblem, vilket många menar behövs med tanke på den snabba tekniska utveckling som sker i branschen.

För att möta dessa två utmaningar krävs en förbättrad samverkan mellan kollektivtrafik, vilket är den sista utvecklingsmöjligheten. Att linjera långsiktiga strategier och lyfta utvecklingsförslag gemensamt tros få stor påverkan på kollektivtrafikens möjligheter, inte minst att lyckas genomföra mer konkreta förbättringar. Lyckas man med detta, är chanserna goda att kollektivtrafiken får en ljus framtid.

Denna populärvetenskapliga artikel är sammanställd av examensarbetet *Sveriges lokala och regionala kollektivtrafik - en analys av trender, utmaningar och utvecklingsmöjligheter*, skriven av Tom Friberg och Theodor Woelfer (2024).